

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ

บทคัดย่อภาษาไทย

ABSTRACT

สารบัญตาราง

สารบัญภาพ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มา ความสำคัญและปัญหา

1.1.1 เมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน

1.1.2 ผลกระทบจากพลวัตการเปลี่ยนแปลง
ในเขตประชาคมอาเซียน

1.1.3 พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเชียงใหม่

1.2 วัตถุประสงค์

1.3 วิธีวิจัย

1.3.1 การเก็บข้อมูลเบื้องต้น

1.3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

1.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิเคราะห์

1.3.4 การสังเคราะห์ข้อมูล

1.3.5 ประเมินผลและการสรุปข้อจำกัดและ
ข้อเสนอแนะของการวิจัย

หน้า

ก

ง

ฉ

ญ

ฐ

1

1

1

4

5

7

9

10

10

10

11

12

12

1.4	ขอบเขตการวิจัย	13
1.4.1	ขอบเขตพื้นที่	13
1.4.2	ขอบเขตเวลา	16
1.4.3	ขอบเขตเนื้อหา	16
1.5	แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ	16
1.6	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	16
บทที่ 2	พื้นที่เมืองเชียงแสน แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
2.1	พื้นที่เมืองเชียงแสน	18
	ก. พัฒนาการของชุมชนในเขตเมืองช่วง ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 - 24	18
	ข. พัฒนาการของเมืองในช่วงปี 2500 - ปัจจุบัน	25
	ค. การอ้างอิงตำแหน่งภายในเมือง	35
	ง. เส้นทางสัญจร	38
	จ. ความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละบริเวณของเมืองเชียงแสน	41
2.2	แนวคิดที่เกี่ยวข้อง	44
2.2.1	แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะภายในเมือง	44
	ก. พื้นที่สาธารณะ ที่มาและความหมาย	46
	ข. ลักษณะพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพ	48
	ค. พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพและการพัฒนาเมือง	50
	ง. พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพและการเชื่อมโยงชุมชน	51
2.2.2	แนวคิดด้านการอนุรักษ์และการพัฒนา	52
	ก. แนวคิดด้านการอนุรักษ์	52
	ข. แนวคิดด้านการพัฒนา	57
2.3	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	59

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	64
3.1 การศึกษาเบื้องต้น	65
3.1.1 การเตรียมชุดคำถาม	65
3.1.2 การทำรายการกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการข้อมูล	66
3.1.3 การค้นหาและจัดทำแผนที่สำรวจ	67
3.1.4 การกำหนดพื้นที่สำรวจ	69
3.2 การเก็บข้อมูล	71
3.2.1 การสำรวจพื้นที่ทางกายภาพ	71
3.2.2 การสังเกตและสัมภาษณ์	73
3.2.3 การประชุมกลุ่มย่อย	75
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิเคราะห์	81
3.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูล	81
3.3.2 การสรุปผลการวิเคราะห์	84
3.4 การสังเคราะห์ข้อมูล	85
3.5 การสรุปผลและข้อเสนอแนะของการวิจัย	85
บทที่ 4 ผลการศึกษา	88
4.1 พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าเชียงใหม่	89
4.1.1 พื้นที่สาธารณะในความหมายของชาวเชียงใหม่	90
4.1.2 การใช้พื้นที่สาธารณะภายในเขตเมืองเก่าเชียงใหม่	92
ก. ความสม่ำเสมอในการใช้พื้นที่	93
ข. ความรู้สึกผ่อนคลายไม่โดนควบคุม	94

4.1.3	ความหนาแน่นในการใช้พื้นที่เทียบตามช่วงเวลา	95
4.1.4	ประเภทพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมืองเชียงใหม่	102
4.1.5	ที่ตั้งพื้นที่สาธารณะในความหมายของชาวเชียงใหม่	104
	ก. ที่ตั้งพื้นที่สาธารณะในชุมชนหมู่สอง	105
	ข. ที่ตั้งพื้นที่สาธารณะในชุมชนหมู่สาม	106
4.1.6	ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่	108
4.1.7	ประมวลปัญหาในการใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่	110
4.2	แนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าเชียงใหม่	111
4.2.1	แนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในระดับเมือง	112
	ก. การผนวกแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพ เข้ากับนโยบายการพัฒนาของเมือง	113
	ข. แนวทางการพัฒนาโครงข่ายและเชื่อมโยง พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเชียงใหม่	114
	ค. แนวทางการกำหนดลำดับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ เชิงกายภาพในเมืองเชียงใหม่	116
4.2.2	แนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในระดับพื้นที่	117
	ก. แนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะที่มีลักษณะ เป็นลานโล่งว่างในเมือง	118
	ข. แนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะที่มีลักษณะ เป็นส่วนและลานริมน้ำ	119
	ค. แนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะที่มีลักษณะเป็นทางสัญจร	120
4.2.3	แนวทางประเมินผลการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในเมือง	121

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	125
5.1 สรุปผลการศึกษตามวัตถุประสงค์	126
5.1.1 ข้อสรุปเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าเชียงใหม่	126
5.1.2 ข้อสรุปแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเมืองเก่าเชียงใหม่	128
5.2 การอภิปรายผลการศึกษา	129
5.2.1 การศึกษาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมืองเชียงใหม่	130
5.2.2 ผลการศึกษาที่ได้เมื่อเทียบกับงานศึกษาอื่น	133
5.2.3 ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา	136
5.3 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ	137
5.3.1 อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินงาน	137
5.3.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเมืองเชียงใหม่	138
บรรณานุกรม	140
ประวัติผู้เขียน	143

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1.1	แสดงแผนการดำเนินงานตลอดโครงการ	16
3.1	แสดงประมวลลักษณะเด่นของแต่ละบริเวณภายในเมือง	82
3.2	แสดงการบันทึกลักษณะพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพ แบ่งตามแต่ละบริเวณในเมือง	83
4.1	แสดงลักษณะความหนาแน่นของการสัญจร และกิจกรรมการใช้พื้นที่ในเมืองแบ่งตามช่วงเวลา	101

สารบัญภาพ

รูป		หน้า
1.1	แสดงสภาพภูมิศาสตร์และโบราณสถาน ที่มีผลต่อการรับรู้สภาพภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม	3
1.2	แผนที่แสดงเส้นทางสาย R3	5
1.3	การใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองของชาวเชียงใหม่	8
1.4	ผังแสดงขนาดเมืองเชียงใหม่รวมถึงตำแหน่งพื้นที่ ที่มีกิจกรรมหนาแน่น และย่านตลาดสดอำเภอเชียงใหม่	13
1.5	แสดงอาคารที่ควรรักษาและจัดปราสาทคุ้ม ที่ยังขาดการดูแลที่เหมาะสมในปัจจุบัน	15
2.1	แสดงเหตุการณ์สำคัญของเชียงใหม่	19
2.2	แผนที่แสดงที่ตั้งเมืองสำคัญในยุคเดียวกับเมืองเชียงใหม่	20
2.3	แผนที่แสดงที่ตั้งเมืองโบราณในยุคเดียวกับเมืองเชียงใหม่	21
2.4	แสดงการสร้างทับแนวกำแพงเมืองเชียงใหม่เดิม	22
2.5	แสดงการก่อแท่งอิฐทรงสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เสริมรองรับการโจมตีที่รุนแรง	23
2.6	พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเมืองเชียงใหม่ แสดงสภาพแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่ในช่วง พ.ศ. 2469	24
2.7	แสดงเหตุการณ์สำคัญของเชียงใหม่	25
2.8	แผนที่แสดงเมืองเชียงใหม่ที่ถูกกำหนดเขตด้วยภูเขาและแม่น้ำ	26
2.9	แสดงระดับน้ำท่วมและสภาพในเมืองเชียงใหม่ปี พ.ศ. 2509	27
2.10	แผนที่แสดงการขยายตัวของเมือง จากปี พ.ศ. 2497 - 2545	28
2.11	แผนที่แสดงการขยายตัวของเมือง จากปี พ.ศ. 2495 - 2555	30
2.12	แผนที่แสดงที่ตั้งวัดสำคัญที่ยังมีการใช้งาน และการแบ่งเขตชุมชน	31

2.13	แผนที่แสดงการเปรียบเทียบที่ตั้งและขอบเขตพื้นที่สาธารณะ เมืองเชียงใหม่ จากปี พ.ศ. 2495 - 2540	32
2.14	แผนที่เปรียบเทียบปริมาณที่ว่างในเมือง ระหว่างปี พ.ศ. 2495 - 2540	33
2.15	แผนที่แสดงองค์ประกอบเมืองที่มีผลต่อการจดจำ และอ้างอิงตำแหน่งในเมือง	35
2.16	แสดงการใช้พื้นที่สาธารณะของชาวเชียงใหม่	36
2.17	แผนที่แสดงลักษณะการมีข้อดีจุดกิจกรรม ที่เด่นชัดอยู่ปลายสุดของถนนพหลโยธินในแต่ละด้าน	37
2.18	แสดงการใช้พื้นที่สาธารณะของชาวเชียงใหม่	38
2.19	แผนที่แสดงถนนในเมือง ช่วงปี พ.ศ. 2497 - 2555	39
2.20	แสดงการใช้พื้นที่สาธารณะของชาวเชียงใหม่	40
2.21	แผนที่แสดงลักษณะการใช้พื้นที่ในเมืองเชียงใหม่	41
2.22	แผนที่แสดงการใช้พื้นที่ในเมืองเทียบกับตำแหน่ง พื้นที่สาธารณะในเมืองที่ชาวเชียงใหม่ถึงได้ง่าย	42
2.23	ผังแสดงโครงข่ายความสัมพันธ์ระหว่าง บริเวณพื้นที่ในเมืองเชียงใหม่	43
2.24	แสดงการแนวทางการแบ่งระดับการควบคุม สภาพแวดล้อมรอบโบราณสถาน	53
2.25	แผนที่แสดงการใช้พื้นที่ในเมืองเชียงใหม่ และการแบ่งเขตศึกษาแหล่งโบราณสถาน	56
3.1	แสดงการสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนทั่วไป	66
3.2	แผนที่แสดงระดับความสูงพื้นที่บริเวณเมืองเชียงใหม่	67
3.3	แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์พื้นที่เมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน	68
3.4	แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเชียงใหม่	70
3.5	แสดงการใช้พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเชียงใหม่	71
3.6	แผนที่กายภาพเมืองเชียงใหม่แสดงพื้นที่อาคาร และพื้นที่ว่างภายในเมือง	72

3.7	แผนที่ลดทอนรายละเอียดสำหรับให้กลุ่มตัวอย่างตรวจทานตำแหน่งพื้นที่สาธารณะในเมือง	73
3.8	แผนที่ลดทอนรายละเอียดสำหรับให้กลุ่มตัวอย่างเลือกตำแหน่งและเส้นทางสู่พื้นที่สาธารณะในเมือง	74
3.9	แสดงบรรยากาศการประชุมกลุ่มย่อยกับบุคลากรในเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน	75
3.10	แสดงบรรยากาศการประชุมกลุ่มย่อยกับบุคลากรในเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน	76
3.11	แสดง บันทึก Mind map ในการประชุมกลุ่มย่อยที่เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน	76
3.12	แสดงการบันทึกความเห็นลงบนแผนที่ที่บุปผาสติโกใช้ในการประชุมกลุ่มย่อยที่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15	77
3.13	แสดงการบันทึกความเห็นลงบนแผนที่ที่บุปผาสติโกใช้ในการประชุมกลุ่มย่อยที่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15	77
3.14	แสดงบรรยากาศการอภิปรายความเห็นในการประชุมกลุ่มย่อยที่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15	78
3.15	แสดงบรรยากาศการประชุมกลุ่มย่อยของกลุ่มชุมัคคุเทศก์ที่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15	78
3.16	แสดงบรรยากาศการอภิปรายความเห็นในการประชุมกลุ่มย่อยที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2	79
3.17	แสดงบรรยากาศการอภิปรายความเห็นในการประชุมกลุ่มย่อยที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3	79
3.18	ผังแสดงกระบวนการศึกษา	80
3.19	แผนที่แสดงการประมวลบริเวณพื้นที่ในเมืองเพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงพื้นที่	81
3.20	ตัวอย่างแผนผังแสดงความสัมพันธ์ของพื้นที่แต่ละบริเวณในเมือง	82

3.21	แผนผังแสดงกระบวนการในการพัฒนาเมือง ของ Cliff Moughtin (2003) และแผนผัง แสดงการประมวลปัจจัยในการพิจารณา การใช้พื้นที่สาธารณะอิงตามกาญจน์ นทีวุฒิกุล (2550)	84
3.22	ผังแสดงการเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อสรุปผล	85
3.23	ผังแสดงกระบวนการศึกษา	86
4.1	แสดงการใช้พื้นที่สาธารณะของชาวเชียงใหม่	91
4.2	แสดงการแบ่งพื้นที่สาธารณะที่ตาม ระดับความสม่ำเสมอในการถูกใช้งาน	93
4.3	แสดงการแบ่งพื้นที่สาธารณะตามความรู้สึกผ่อนคลาย และไม่ถูกควบคุม	94
4.4	แสดงความหนาแน่นของการสัญจร และกิจกรรมการใช้พื้นที่สาธารณะในเมือง	95
4.5	แผนที่แสดงความหนาแน่นของการสัญจร และกิจกรรมการใช้พื้นที่ในเมืองแบ่งตามช่วงเวลา	96
4.6	แผนที่แสดงความหนาแน่นของการสัญจร และกิจกรรมการใช้พื้นที่ในเมืองแบ่งตามช่วงเวลา	97
4.7	แผนที่แสดงความหนาแน่นของการสัญจร และกิจกรรมการใช้พื้นที่ในเมืองแบ่งตามช่วงเวลา	98
4.8	แผนที่แสดงความหนาแน่นของการสัญจร และกิจกรรมการใช้พื้นที่ในเมืองแบ่งตามช่วงเวลา	99
4.9	แผนผังแสดงการแบ่งประเภทพื้นที่สาธารณะ เชิงกายภาพภายในเมืองเชียงใหม่	103
4.10	แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเชียงใหม่	104
4.11	แผนที่แสดงพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในชุมชนหมู่มอง	105
4.12	แผนที่แสดงพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในชุมชนหมู่มอง	106
4.13	แผนที่แสดงการจัดกลุ่มพื้นที่สาธารณะตามความใกล้เคียงกัน ในตำแหน่งที่ตั้งและการใช้งาน	108

4.14	ผังแสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มพื้นที่สาธารณะ ที่ถูกจัดตามความใกล้เคียงกันในตำแหน่งที่ตั้งและการใช้งาน	109
4.15	แสดงพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองที่ถูกพัฒนา แต่ไม่ถูกใช้ให้เต็มศักยภาพ	112
4.16	แสดงการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้พัฒนาพื้นที่สาธารณะ ของเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนเทียบกับงบประมาณในด้านอื่น	113
4.17	แผนที่แสดงแนวทางการเชื่อมโยงโครงข่ายพื้นที่สาธารณะ ในเชียงแสน	115
4.18	แผนที่แสดงการจัดกลุ่มพื้นที่สาธารณะในเชียงแสน เพื่อเลือกลำดับในการพัฒนา	116
4.19	แสดงพื้นที่สาธารณะประเภทลานโล่งว่าง	118
4.20	แสดงพื้นที่สาธารณะประเภทสวน	119
4.21	แสดงพื้นที่สาธารณะประเภทถนน	120
4.22	ผังแสดงลำดับกระบวนการในแนวทางพัฒนา พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าเชียงแสน	122
4.23	ผังแสดงการสรุปผลการศึกษาแนวทางพัฒนาพื้นที่สาธารณะ เชิงกายภาพในเมืองเก่าเชียงแสน	124